

Dönüşüm ve kimlik kavramı: Trabzon örneği

Nilgün GÜNEROĞLU*, Makbulenur BEKAR

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi Trabzon, 61080, Türkiye

* Sorumlu yazar: nayhan@ktu.edu.tr

Geliş Tarihi: 29.12.2016

Kabul Tarihi: 10.04.2017

Özet

Çalışmanın amacı: Çalışmada, Trabzon kentinde yapılan büyük dönüşüm projelerinin kentliler üzerinde oluşturduğu genel algıların değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma alanı: Çalışma Türkiye'nin Doğu Karadeniz bölgesi Trabzon kentinde bulunan Meydan Parkı, Ayasofya Müzesi ve Zağnos Vadisi'nde gerçekleştirilmiştir.

Materyal ve Yöntem: Çalışmada araştırma alanlarının kentsel dönüşüm projeleri uygulanmadan önceki ve projeler uygulandıktan sonraki durumlarını yansıtan fotoğraflar kullanılarak yapılan anketler kullanılmıştır. Anketlerde kullanıcıların demografik özellikleri, kentsel dönüşüm projeleri hakkında bilgi düzeyleri ve söz konusu alanların eski ve yeni durumları arasındaki beğenileri sorgulanmıştır.

Sonuçlar: Katılımcıların, Trabzon kentinde gerçekleştirilen üç dönüşüm projesinden en çok Zağnos Vadisi projesini beğendiği belirlenmiştir. Vadide gerçekleştirilen dönüş projesinin yeşil alan miktarını artırması, kent halkına birçok rekreatif olanaklar sunması ve biyolojik çeşitliliği artırması Zağnos Vadisi'nin beğenilmesindeki en büyük etkenlerdir. Çalışma alanlarının eski durumları katılımcılar tarafından beğenilmemiş ve dolayısıyla alanların eski haline dönüşmesi istenmemiştir. Projelerin önceki durumlarının topluma hitap etmemesi, kent kimliğine ve dokusuna aykırı olması ve rekreatif olanaklara imkan sağlamaması gibi bir çok etken bu sonuçların elde edilmesinde etkin rol oynamıştır.

Araştırma vurguları: Trabzon, sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri bakımından ülkemizin önemli kıyı şehirlerindedir. Trabzon'da kentsel dönüşüm; fiziksel mekan dönüşümünün yanı sıra, sosyal gelişim, ekonomik kalkınma, çevre ve doğal dengenin korunup sürdürülebilirliğinin sağlanması gibi bir çok sebeplerle gerçekleştirilmektedir. Yapılan bu çalışma içerisinde ele alınan kent kimliği ve kentsel dönüşüm ilişkisi, ileride yapılacak olan proje ve rehabilite çalışmalarında bire bir etkili olacaktır. Çalışmada elde edilen veriler doğrultusunda ileride yapılacak kentsel dönüşüm projeleri için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Kent, Kent kimliği, Kentsel dönüşüm, Yeşil alan, Trabzon

Transformation and identity concept: the case of Trabzon city

Abstract

Aim of study: The aim of the study was to evaluate the general perceptions of the large transformation projects by people living in urbanized region of the Trabzon city.

Area of study: The study was carried out in Meydan Park, Ayasofya Museum and Zağnos Valley in the Eastern Black Sea region of Trabzon, Turkey.

Material and Methods: In the study, surveys were conducted using photographs that reflect the state of the research areas before and after the implementation of the urban transformation projects. In the questionnaires, the demographic characteristics of the users, the level of knowledge about the urban transformation projects and the similarities between the old and new form of the mentioned areas were investigated.

Main results: The results of the study revealed that Zağnos Valley project was the most approved one among all regeneration projects. Increasing rate of green coverage, rising recreational potential and biological diversity were the most influential factors in decision process of the interviewees. The previous form of the study areas were not preferred by the participants. Therefore, the participants were not approved the regeneration process in case of preserving its initial form and features. The lack of recreational opportunities, contradiction with city identity and texture and not having an attraction could be the main factors that affect the results of the decision making on urban transformation projects.

Research highlights: Trabzon is one of the most important coastal settlements in Turkey regarding its unique cultural and natural properties. Urban transformations in Trabzon were carried out for achieving not only physical change of the landscape but also for better social, economical and sustainable living habitats. The relationship between urban identity and urban transformation in this study could guide to future rehabilitation or regeneration projects. Suggestions and recommendations were made for the potential urban transformation projects based on results and findings of the current study.

Keywords: City, City identities, Urban transformation, Green area, Trabzon

Giriş

Türkiye teknolojik gelişmelere bağlı olarak toplumsal ve mekansal açıdan günden güne gelişmekte ve değişmekte olan bir ülkedir. Osmanlı döneminde batılılaşma etkileri ile başlayan bu değişimler Cumhuriyet ile birlikte çağdaşlaşma olarak kendini göstermeye başlamıştır. Söz konusu değişimler toplumun kültürünü etkilemiş ve beraberinde kentlerin mekansal olarak değişimine neden olmuştur. Kentsel mekan dokularındaki benzerlikler 1945 yıllarından sonra görünmesine karşın 1970'li yıllarda kentsel kimlik kavramı ile korumacı ve geleneksel yaklaşımlar ön plana çıkmıştır (Ulu ve Karakoç, 2004).

Kimlik Kavramı; Kevin Lynch'e (1981) göre: kimlik bir nesnenin kendine özgü özelliği ile diğer nesnelere farklı olma durumudur. Tekilliği ve bireyselliği ifade eden bu kavram varlıklar arasında eşitlik olarak kullanılmamalıdır. Kentlerdeki kimlik elemanları kentte kolayca algılanabilen ve kent imajının ana belirleyicileridir. Kimlik, canlı ve cansız tüm varlıklar arasında farklı ve ayırt edici özellikler olarak bilinen bir kavramdır. Toplumların kültürüyle şekillenen, onu diğer topluluklardan ayıran, bireylere birliktelik sağlayarak toplumaştıran ortak paylaşımların tümü kimlik olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım, 2014).

Kent kimliği kavramı; Kimlik kavramı sadece kişilerle ilişkilendirilmemeli ve sınırlandırılmamalıdır. Toplumların, ülkelerin ve kentlerin de bireyler gibi kimliklerinin olduğu unutulmamalıdır. Yaşayan organizmalar olan kentler, içinde yaşayanları etkiledikleri gibi aynı oranda onlardan da etkilenmektedirler. Kentlerin sahip olduğu tarihi dokular, kültürel değerler, flora, fauna ve su kaynakları kentlere kimlik kazandıran en önemli etkenlerdir. Kent kimliği bir kenti diğer kentlerden ayıran tüm farklılıklar olarak adlandırılır. Kent kimlikleri, kentlerin karakterlerini yansıttıkları gibi kentlere anlam kazandırarak farklılıklar yaratırlar. Bu farklılıklar kentlerin oluşumunu etkileyen öğeler oldukları gibi kentlerdeki yaşantılarla da meydana gelebilirler. Örneğin bir kent; coğrafik olarak, deniz kenarında, ovada, dağın

yamacında olabilir, zengin bir bitki örtüsüne sahip olabildiği gibi hiç bir bitki örtüsüne de sahip olmayabilir, tarihi değerleri oldukça yüksek bir kent de olabilir. Söz konusu tüm bu etkenler kentlerin kimlik oluşumunu etkilemektedir (Biol, 2007). Kentlerin kimliğini etkileyen faktörler; doğal ve kültürel olmak üzere iki ana başlık altında incelenebilir.

Doğal faktörler

Her kentin karakterini belirleyen kendine özgü fiziksel özellikleri bulunmaktadır. Kentler coğrafik olarak buldukları bölgenin doğal özelliklerinden çeşitli biçimlerde etkilenmektedirler. Kentlerin buldukları bölgelerde koruma, iyileştirme ve geliştirme çalışmalarının yapılması kentlerin sahip oldukları karakterin de koruması ve geliştirmesi anlamına gelmektedir. Bu şekilde kentlerin sahip oldukları kimlik öğeleri nesilden nesile aktarılmakta ve kentsel algı belirginleşmektedir (Önem ve Kılınçaslan, 2005). Topoğrafya, bitki örtüsü, su varlığı, iklim ve jeolojik yapılar, kentlerin kimliğini belirleyen en önemli doğal faktörler olmuştur.

Topoğrafya: Tüm kentler buldukları konumları itibari ile çeşitli topoğrafik özelliklere sahiptirler. Bu topoğrafik özellikler kentlerin kuruluş planlarının belirlenmesinde oldukça önemlidirler (Özalp, 2008). Örneğin; Konya, Manisa düzlükte, Amasya, Tokat vadilerde, Mardin, Trabzon, Erzurum, Van, Antakya, Kahramanmaraş tepe yamaç ve eteklerinde kurulmuştur (Özer, 1998).

Bitki örtüsü: Kentsel yeşil alanlar kentlere kimlik kazandıran en önemli etkenlerdendir. Rize'nin çayı, Trabzon'un fındığı, Malatya'nın kayısı, Isparta'nın gülleri söz konusu kentlerin kimliklerinin belirlenmesinde öne çıkan bitkisel dokunun etkin türleridir (Özer, 1998).

Su: Kentlerin kimliklerine şekil veren en önemli öğelerden biri de sudur. İnsanların yerleşik hayata geçmesinden günümüze kadar temel ihtiyaçlar için suya yakın olma isteği kentlerin şekillenmesinde çok etkili olmuştur. Venedik, Amsterdam, Londra su

ile kimlik kazanan kent örneklerindedir (Oktay vd., 2016).

İklim: Sıcaklık, yağış, nem ve rüzgar gibi iklimsel etkenler kentlerin ekolojik yapısını etkiledikleri gibi, kentlilerin de yaşamlarını etkilemekte ve şekillendirmektedir (Özalp, 2008). Örneğin kentlerdeki yağış miktarı ve yüksek sıcaklıklar kentlerin mevsimsel açıdan hangi özellikleri ile tercih edileceğini belirleyen önemli etkenlerdendir. Türkiye’de kış aylarında Erzurum, Kars gibi soğuk kentler tercih edilirken, yaz aylarında ise İzmir, Antalya gibi sıcak kentler tercih edilmektedir. Bu durum kentlerin iklimsel faktörlerle kazandığı kimlikle ilişkilidir. Mardin evlerinin konumları, yapı malzemeleri, olmayan çatıları ve dar sokakları, çatisız, beyaz Bodrum evleri iklime bağlı karakteristik özelliklerdir.

Jeolojik yapı: Kentlerin silüeti, kentin yapısal dokusunu oluşturan öğelerin malzemeleri jeolojik yapı ile ilişkilendirilmektedir. Binaların yükseklikleri, kapladıkları alan ve birliktelikler kentlere karakter kazandırmakta ve farklı kimlikler oluşturmaktadır (Özalp, 2008).

Kültürel faktörler: Kültür toplumları biraraya getiren, onları şekillendiren yaşam biçimleridir (Tatlıdil, 2009). Toplumların gelenek ve göreneklerini yaşatan ve sürekliliğini sağlayan en önemli yapıdır (Özalp, 2008). Kültürel faktörler ise kentlere karakter kazandıran en önemli kimlik öğeleridir. Kentlere kimlik kazandıran en önemli kültürel öğeler; açık alanlar, meydanlar, kentsel objeler ve mimari yapılarıdır.

Açık alanlar (parklar ve yeşil alanlar): Kentlerdeki açık alanlar genellikle parklar ve yeşil alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Açık alanlar kentlerin fiziksel yapısını şekillendiren, kentlere hareket kazandıran ve kentlilere çeşitli rekreatif olanaklar sunan ana öğelerden biridir (Gül ve Küçük, 2001). Açık alanlar kentlerin dokusuna göre şekillendikleri için kentlerin kimliklerinin oluşumunda etkilidirler.

Meydanlar: Kentlilerin sosyal, kültürel, ekonomik amaçlar için kullandığı en önemli düğüm noktalarıdır (Özer ve Ayten, 2005). Kentlileri birleştirme özelliği bulunan meydanlar kentlere kimlik kazandıran en

önemli kamusal mekanlardır. İstanbul Sultan Ahmet Meydanı, İzmir Konak Meydanı, Urfa Balıklı Göl Meydanı söz konusu kentlere kimlik kazanmasında etkin rol almaktadır.

Kentsel objeler (kentsel donatılar, plastik öğeler): Kentlerin doğal ve kültürel değerleriyle oluşmuş, kentlerle bütünleşmiş, kentlere özgü değerleri olan ve kentleri çağrıştıran elemanlardır. Bu elemanlar kentlerin kimlik elemanı olmanın yanında kentlilerin ihtiyaçlarını karşılayan unsurlardır (Çakır ve Özenç, 2005; Aksu, 2012).

Mimari yapılar: Kentleri oluşturan en önemli yapısal elemanlardır. Kentlerin kimliklerinin oluşmasında pozitif etkileri olduğu gibi negatif etkileri de görülmektedir.

Kentsel Dönüşüm Kavramı

Kentsel Dönüşüm; kent dokusunda farklı etkenlerle oluşan sorunların çözümü ve bozulmuş alanlarda fiziksel, sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlayan kapsamlı bir eylem olarak tanımlanabilmektedir (Ertaş, 2011). Türk Dil Kurumu’na göre dönüşüm bulunduğu durumdan farklı bir şekil alma, değişim olarak açıklanmaktadır.

Kentsel dönüşüm, kentlerde yanlış yapılaşmanın olduğu alanların iyileştirilmesi (Yerebasmaz, 2006), yeşil ve yapısal dokunun geliştirilmesi, yaşayan mekanlar oluşturma yanı sıra ticari olanaklar ile kentlerde ekonominin hareketlenmesini hedefleyen, kentsel alanları modern mekanlara dönüştüren bir sistemdir (Turok, 2004). Kendiliğinden gelişmeyen bir süreç olan kentsel dönüşüm kentlerin ekonomik unsurlarının harekete geçmesini sağlamaktadır (Keleş, 1993; Roberts, 2000).

Sonuç olarak; Kentsel dönüşüm, fiziksel ve sosyal açıdan çöküş yaşayan kentsel alanları, yaşanabilir yüksek kaliteli peyzaj alanları haline getirerek kentsel alanlara dahil etmeyi amaçlayan çalışmaların tamamı olarak tanımlanabilir. Kentsel dönüşüm projelerinin amaç ve hedefleri 5 ana başlıkta sınıflandırılmaktadır.

Kentlerin tarihi özelliklerini yaşatabilmek ve fiziksel çöküşlerini durdurmak: Tarihi alanlar kentlerin en önemli kimlik öğeleridir. Bu alanların korunması ve kullanılabilir hale getirilmesi kentlerin yaşam alanlarına canlılık

getirmektedir. Bu nedenle tarihi dokuların ve buldukları çevrelerin nitelikli alanlar haline getirilmesi ve kente kazandırılması gerekmektedir.

Ekonomik dönüşümü canlandırmak: Kentsel alanların işlevlerini kaybetmesi ve kullanılmaz duruma gelmeleri, ekonomik hareketliliğin azalmasına neden olmaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri ile kentler yeni peyzaj alanları kazanarak ekonomik açıdan kazanç alanları oluşturmaktadır. Bu şekilde tüm bunlar yapılırken ekonomik dönüşüm sağlanacaktır.

Kentsel yaşam kalitesini arttırmak ve kente sahip çıkmak: Kentsel dönüşüm ile kentsel alanların estetik, işlevsel ve ekolojik özellikleri değer kazanacaktır. Yeşil alanlar, rekreasyon olanakları artırılarak kaliteli yaşam alanları oluşturulacaktır.

Gereksinimlere cevap olmak: Kentsel dönüşüm projeleri yapılırken yerel halkın gereksinimleri düşünülmelidir. Bu nedenle proje sürecinde her aşamada halkın görüş ve düşüncelerine yer verilmelidir. Kullanıcı ile işbirliği içinde olmak projenin istenilen şekilde sonuçlanmasına katkı sağlamaktadır.

Kentin doğal ve kültürel sorunları ile doğrudan ilişki kurarak çözüm sağlamak: Doğal ve kültürel sorunlar kentsel alanlarda bozulmalara neden olmaktadır. Bu faktörlerin ana etkenlerinin bulunması ve çözüm önerilerinin planlaması dönüşümün hedefleri arasındadır.

Trabzon'da yapılan kentsel dönüşüm projelerine baktığımızda kentsel dönüşüm yapma amacı ve kriterleri; kent refahını, yaşam kalitesini ve yeşil alan oranını arttırmak ve ekonomik kalkınma modeli ortaya koymaktır. Trabzon kentinin ekonomik canlılığına hareket kazandıracak stratejileri geliştirmeyi ve kentliler için kaliteli alanları arttırmayı amaçlamaktadır. Atıl alanların tekrar kullanımını sağlayan bu dönüşümler, yeşil alanları arttırırken ekonomik ve estetik açıdan da kente birçok katkı sağlamaktadır. Tüm bu çalışmalar yapılırken kent halkının bu dönüşümü benimsemesi ve kent kimliğine uyması en önemli etkenlerdendir.

Çalışmada Trabzon'da Meydan Parkı, Zağnos Vadisi ve Ayasofya Müzesi'nde yapılan kentsel dönüşüm projeleri ele alınmıştır. Bu dönüşümlerde halkın beğeni ve benimseme durumu ölçülmüştür. Söz konusu alanların geçmiş ve şimdiki durumları karşılaştırılarak kentsel dönüşümlerin Trabzon kentine kattıkları tartışılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Çalışma alanları; Doğu Karadeniz Bölgesi, Trabzon ilinde 2010-2015 yılları arasında kentsel dönüşüm projeleri geçiren Meydan Parkı, Ayasofya Müzesi, Zağnos Vadisi'dir (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma alanları

Meydan Parkı; Ortahisar ilçesi İskenderpaşa Mahallesinde bulunan ve kentliler tarafından yoğun olarak kullanılan Atatürk Alanı Meydan Parkı'nda

konumlanmıştır. Meydan Parkı 41.005219 enlem ve 39.730820 boylamda yer almakta ve deniz seviyesinden 43m yüksekliktedir. Meydan'ın batısında Uzun Sokak, Gazipaşa

ve Kahramanmaraş caddeleri, doğusunda Belediye caddesi, kuzeyinde İskele caddesi ve güneyinde de Taksim Caddesi yer almaktadır.

Ayasofya Müzesi; Ortahisar ilçesi Trabzon'un en eski mahallelerinden olan Fatih mahallesinde bulunmaktadır. Ayasofya Müzesi 41.002766 enlem, 39.695805 boylamında yer almakta ve deniz seviyesinden 28m yüksekliktedir. Ayasofya'nın batısında Beşirli, doğusunda Yenimahalle, kuzeyinde Beşirli Sahili ve güneyinde de Tanjant caddesi yer almaktadır.

Zağnos Vadisi; Trabzon kenti Ortahisar ilçesi Gülbaharhatun mahallesinde konumlanmıştır. 41.004456 enlem ve 39.717876 boylamda yer almaktadır. Deniz seviyesinden 32m yüksekliğindedir. Ortahisar bölgesi yukarı Hisar'ın kuzeydeki düzlük boyunca uzanan batı ve doğu yönünde Zağnos ve Tabakhane vadileriyle, kuzeyde ise doğal uçurumlarla sınırlanmıştır (Var, 2015).

Yöntem

Araştırmada, Trabzon ilinde yer alan Meydan Parkı, Ayasofya Müzesi ve Zağnos Vadisi'nin geçirdiği kentsel dönüşüm projelerinin kente olan etkilerinin değerlendirilmesi amacıyla bir anket hazırlanmış ve anketler Trabzon kenti Meydan Parkı, Zağnos Vadisi ve Ayasofya Müzesi'ndeki güncel kullanıcılara yapılmıştır. Yapılan anketin katılımcı profili bu alanların dönüşüm projelerinden önceki ve sonraki durumlarını bilen kullanıcılardan oluşmaktadır.

Ankette 150 kişi hedeflenmiş ve anket 2016 Nisan ayı içerisinde uygulanmıştır. Sonrasında doldurulan anketler değerlendirilip analizleri yapılmıştır. Anket ifadeleri oluşturulurken detaylı bir yazın taraması yapılarak, yaşları 60 üstü olan eski Trabzon kullanıcı görüşlerinden de yararlanılmıştır. Anket içerisinde sorulan

sorular literatür çalışmasında belirlenen kentsel dönüşümün amaçları olan 5 kriter üzerine kurgulanmıştır.

Geliştirilen anket formunun ilk bölümünde kullanıcılara yönelik demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, gelir, memleketi, kaç yıldır Trabzon'da yaşadığı) yer alırken, ikinci bölümde ankete katılanların kentsel dönüşüm projeleri hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları, kentsel dönüşümü yararlı bulmaları-bulmamaları gibi sorulara yönelik ifadeler bulunmaktadır. Anketin son bölümünde ise çalışma alanlarına ait sorular yer almaktadır. Bu sorular, alanların dönüşüm projelerinden önceki ve sonraki durumları arasındaki kaliteyi, beğeniyi, kente olan ekonomik katkılarını, kent halkına yararlarını, fiziksel çöküşe katkılarını, kültüre etkilerini, yeşil-yapısal alan analizini, rekreatif etkilerini ölçmek amaçlı çeşit sorulardır. Anket uygulaması gerçekleştirildikten sonra değerlendirmeye alınan verilerin yüzde değerleri kullanılarak çözümlenmesine gidilmiştir. Daha sonra kullanıcıların, çalışma materyallerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla oluşturulan ifadeler, katılımcıların verdikleri yanıtlara göre aritmetik ortalama ve yüzde değerleri esas alınarak analiz edilmiştir.

Bulgular

Demografik bulgular

Araştırmaya katılanların kişisel özelliklerine ait (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, gelir düzeyi, memleket, kentteki ikametgah süresi) elde edilen bulgular sayı ve yüzde (%) olarak Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'e göre; uygulamaya katılanlardan %39 bay ve %61 bayandır. Bununla birlikte katılımcıların %39 evli ve %61 bekarıdır. %62'sinin memleketi Trabzon iken, %38'i farklı memlekettendir.

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bulgular

DEĞİŞKENLER	Sayı	%	DEĞİŞKENLER	Sayı	%
Yaşınız			Gelir düzeyiniz		
20 yaş ve altı	30	20	Çok kötü	9	6
21-25 yaş arası	36	24	Kötü	11	7
26-30 yaş arası	19	13	Orta	66	44
31-35 yaş arası	14	9	İyi	56	38
36 yaş üzeri	51	34	Çok iyi	8	5
Toplam	150	100	Toplam	150	100
Cinsiyetiniz			Memleketiniz		
Bay	58	39	Trabzon	93	62
Bayan	92	61	Diğer	57	38
Toplam	150	100	Toplam	150	100
Medeni durumunuz			Çalışma durumunuz		
Evli	58	39	Çalışmıyor	21	14
Bekar	92	61	Ev hanımı	17	11
Toplam	150	100	Öğrenci	49	32
Eğitim durumunuz			Emekli	13	8
Okur-yazar değil	1	1	İşçi	14	9
Okur-yazar	5	3	Akademisyen	6	4
İlkokul	5	3	Esnaf	3	2
Ortaöğrenim	28	19	Diğer	31	20
Lise	42	28	Toplam	150	100
Yüksekokul	48	30			
Lisans	6	6			
Lisansüstü	15	10			
Toplam	150	100			

Kullanıcıların Kentsel Dönüşümlere İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesine Yönelik Elde Edilen Bulgular

Anketin bu bölümünde, Trabzon'da yapılan kentsel dönüşüm projelerine yönelik görüşlerin tespiti için hazırlanmış 9 ifade yer almaktadır. Bu ifadelerin sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2'ye göre; ankete katılanların, Trabzon'da kentsel dönüşüm projeleri yapılma sebeplerinden; görüntü kirliliği %40, çarpık kentleşme %29, canlandırma %14, yeşil alan artırılması %9, yararlı durumda olmaması %5 ve tarihi dokuya aykırılık %3 oranlarında değerler almıştır. Kentsel dönüşüm projelerinin, ülkemizde ilk olarak imar izninin olmadığı gecekondular mahallelerinde ve kötü görüntü teşkil eden alanlarda, ardından işlev yükleme ve yeniden kullanma açmaları ile yapıldığı elde edilen sonuçlarla benzer durumdadır. "Kent idarecileri tarafından kentsel dönüşüm hakkında gerçekleştirilen bilgilendirmenin yeterliği sizce ne düzeydedir" sorusuna, idarecilerin projeler ve dönüşümler ile ilgili halka yeterli bilgi vermemesi sebebiyle, %71'i yetersiz, %15'i bir bilgim yok, %13'ü

yeterli ve %1'ise çok yeterli cevaplarını vermiştir. Katılımcılardan, %30'u değeri olmayan alanları, %52'si gecekonduları, %11'i tarihi alanları ve %7'si ise açık yeşil alanları, kentsel dönüşümün öncelikli olması gerektiği alanlar olarak değerlendirmiştir. Çünkü kent halkını ve kimliğini olumsuz yönde etkileyen faktörlerden en önemlileri değeri olmayan atıl alanlar ve kötü görüntülü kimliksiz gecekondulardır. Bu durum kent silüetini de olumsuz yönde etkilemektedir. Kentsel dönüşümün katılımcılarda çağrıştırdığı anlam incelendiğinde (%27) yenileme, (%19) kenti iyileştirmesi, (%17) ekonomik canlılık, (%16) rant en çok tercih edilen parametreler olurken (%6) tarihi yıkım, (%5) kaliteyi artırma, (%4) kentsel canlılık, (%3) modernleşme ve (%3) yerinden etme en az tercih edilen parametreler olmuştur. Kentsel dönüşümlerde en fazla önem verilen parametreler (%25) peyzaj, (%16) estetik algılar, (%12) alt yapı iken (%8) ulaşım parametresi önem verilmeyen olarak değerlendirilmiştir. Yapılan dönüşüm projelerinde yeşil alanların artışı, modern ve estetik planlar, ulaşım kolaylığı ve teknik

sorunların çözülmesi gibi avantajlar, sonuçları bu yönde etkilemiştir.

Katılımcıların %61'i kentsel dönüşüm projelerini faydalı bulurken %3'lük bir kısmı projelerin faydalı olmadığını ortaya koymaktadır. %36'lık bir bölümü ise kentsel dönüşüm projelerinin kent kimliğine ve kullanıcılara kattığı estetik, işlevsel ve fonksiyonel birçok faydası olduğunu kısmen

düşünmektedir. Katılımcılardan %41'inin kentsel dönüşüm konusunda az bilgiye sahip olduğu, %37'sinin bilgili olduğu, %9'unun ise hiç bilgisinin olmadığı belirlenmiştir. Son olarak, kente yapılacak kentsel dönüşüm projelerinde fikir alımında önceliğin bölgede yaşayanlara (%71), daha sonra üniversitelere (%20), son olarak kamu kuruluşlarına (%8) verilmesi tercih edilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların kentsel dönüşümlere ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yönelik sorular ve sonuçlar

Trabzon'da kentsel dönüşümlerin yapılma sebepleri aşağıdakilerden hangisidir?			Kentsel dönüşümlerde en fazla önem verilen parametre sizce hangisidir?		
Değişkenler	Sayı	%	Değişkenler	Sayı	%
Görüntü kirliliği	60	40	Estetik algılar	24	16
Canlandırma	21	14	Peyzaj	37	25
Çarpık kentleşme	43	29	Ulaşım	12	8
Tarihi dokuya aykırılık	5	3	Altyapı	18	12
Yararlı olmaması	7	5	Hepsi	53	35
Yeşil alan artırılması	14	9	Hiçbiri	6	4
Toplam	150	100	Toplam	150	100
Kent idarecileri tarafından gerçekleştirilen kentsel dönüşüm bilgilendirmenin yeterliliği sizce ne düzeydedir?			Trabzon'da kentsel dönüşüm projeleri sizce gerekli midir?		
Değişkenler	Sayı	%	Değişkenler	Sayı	%
Çok yeterli	2	1	Kesinlikle gerekli	98	65
Yeterli	20	13	Kısmen gerekli	41	27
Yetersiz	106	71	Gerekli değil	8	6
Bir bilgim yok	22	15	Fikrim yok	3	2
Toplam	150	100	Toplam	150	100
Kentsel dönüşümün yapılması gerekli alanlar öncelikli olarak sizce neresidir?			Kentsel dönüşüm konusunda bir bilgiye sahip misiniz?		
Değişkenler	Sayı	%	Değişkenler	Sayı	%
Değeri olmayan alanlar	45	30	Oldukça bilgiliyim	19	13
Gecekondular	78	52	Bilgiliyim	55	37
Tarihi alanlar	17	11	Az bilgim var	62	41
Açık yeşil alanlar	10	7	Hiç bilgim yok	14	9
Toplam	150	100	Toplam	150	100
Kentsel dönüşümün sizde çağrıştırdığı anlam hangisidir?			Kentsel dönüşüm projelerinde öncelikli olarak kimlerin fikri alınması gerekmektedir?		
Değişkenler	Sayı	%	Değişkenler	Sayı	%
Yerinden Etme	5	3	Bölgede yaşayanların	107	72
Rant	23	16	Üniversitelerin	30	20
Yenileme	40	27	Kamu kuruluşlarının	12	8
Tarihi Yıkım	9	6	Toplam	150	100
Ekonomik Canlılık	25	17	Trabzon'da kentsel dönüşüm projelerini faydalı buluyor musunuz?		
Modernleşme	5	3	Değişkenler	Sayı	%
Kenti iyileştirmesi	29	19	Evet	91	61
Kaliteyi artırma	8	5	Kısmen	54	36
Kentsel canlılık	6	4	Hayır	5	3
Toplam	150	100	Toplam	150	100

Uygulanan kentsel dönüşüm projelerine yönelik elde edilen bulgular

Meydan Parkı

Anket sonuçlarına göre; uygulamaya katılanların %63'ünün Meydan Parkı'nın şuan ki durumunu (Şekil 2A) beğendiği, %37'sinin beğenmediği belirlenmiştir. Estetik ve işlevsel olanaklar, genç, yaşlı, çocuk her yaştan insanın kullanımına uygun olması, çeşitli işletmelerin varlığı, oturma-dinlenme, yemek yeme gibi bir çok ihtiyaca imkan sağlaması, çocuk oyun alanı imkanı ve güvenli olması parkın halk tarafından beğenilme sebepleridir. Elde edilen bulgulara göre parkın dönüşüm projesinden önceki durumunun beğenilmediği (Şekil 2B) (%47), katılımcıların parkın eski durumuna getirilmesini istemediği (%83) açıkça görülmektedir. Dönüşüm projesinden sonra Meydan Parkı'nın tarihi yapısının değiştiği %44'lük bir oranla düşünülmektedir. Meydan Parkı'nın dönüşüm projesiyle

birlikte değişen yumuşak ve sert zemin dokusu insanların parkın geçmiş izlerini taşımadığı duygusunu uyandırmıştır. Bunda en büyük etken yapılan projenin günümüz modern tasarım anlayışının izlerini taşımasıdır. Yapılan projede tarihi değeri olan yapısal ve bitkisel elemanlar korunmuştur. Bitkisel elemanlar tür çeşidi açısından zenginleştirilmiş ve bitkilerin yaprak, çiçek, gövde elemanlarında renk özellikleri ön planda tutulmuştur. Ayrıca günümüz donatı elemanları kullanılarak kentlilere yeni mekan olanakları oluşturulmuştur. Kentlilerin bu yenilikleri beğendiği sonuçlarda açıkça görülmektedir. Katılımcıların %43'lük bir oranı parkın şuan ki haliyle yaşam kalitesini arttırdığını düşünüyorken, %29'luk bir oranı kaliteyi arttırdığını düşünmemektedir. Parkın ekonomik olarak kente canlılık kazandırıp kazandırmadığını incelediğimizde ise; %49'u kazandırdığı, %23'ü ise kazandırmadığı cevabını vermiştir.

Şekil 2. A. Meydan Parkı şimdiki hali, B. Meydan Parkı eski hali (Gün, 2010)

Anket sonuçlarında dönüşüm projesinin kentlilere sağladığı pozitif yararlar olduğu görülmektedir. Ayrıca parkın şimdiki yapısının halka hitap ettiği ve fiziksel yıpranmayı engellediği sonucuna ulaşılmaktadır. Parktaki yeşil alanların yetersiz olduğu (%54) kültürel yapıyı yansıtmadığı (%46) anlaşılmaktadır.

Meydan Parkı Trabzon'da ulaşımın sağlandığı en önemli bağlantı noktasıdır. Hem yaya hem de araç trafiğinin oldukça yoğun görüldüğü alanda sert zeminlerin fazla olmaması düşünülemez. Yapılan dönüşüm projesi ile yoğun çalı ve ağaççık kullanımları ile yeşil alanların artırılması arayışına gidilmiştir. Son olarak da parkın yapısal elemanlar açısından yeterli olduğu (%40) ve

rekreasyonel olanaklar sağladığı (%48) belirlenmiştir (Şekil3).

Şekil 3. Yapısal eleman örnekleri

Tablo 3. Araştırma alanlara ait anket sonuçları ve yüzdeleri

Sorular	Meydan Parkı						Ayasofya Müzesi						Zağnos Vadisi					
	Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Alanın şuan ki durumunu beğeniyor musunuz?	94	63	0	0	56	37	115	77	29	19	0	4	136	91	14	9	0	0
Alanın eski durumunu beğeniyor musunuz?	34	23	45	30	71	47	22	14	31	21	97	65	7	5	11	7	132	88
Alanın eski haline dönmesini ister misiniz?	9	6	16	11	125	83	17	11	9	6	124	83	4	2	7	5	134	93
Alanın geçmişin izlerini taşıdığını tarihi dokuya hitap ettiğini düşünüyor musunuz?	28	19	56	37	66	44	106	71	33	22	11	7	58	38	46	31	46	31
Alanın şuan ki haliyle yaşam kalitenizi arttırdığını düşünüyor musunuz?	65	43	42	28	43	29	60	40	47	31	43	29	99	66	29	19	22	15
Alanın ekonomik olarak kente canlılık kazandırdığını düşünüyor musunuz?	74	49	42	28	34	23	84	56	37	25	29	19	76	50	43	29	31	21
Alanın tüm kent halkına hitap ettiğini düşünüyor musunuz?	69	46	31	21	50	33	71	47	43	29	36	24	91	61	39	26	20	13
Alanın dönüşüm projesinin fiziksel çöküşü durdurduğunu düşünüyor musunuz?	71	47	36	24	43	29	50	35	61	42	33	23	71	48	50	33	29	19
Alanda yapılan dönüşüm projesinin kültüre dayalı dinamikleri harekete geçirdiğini düşünüyor musunuz?	33	22	48	32	69	46	70	49	53	37	21	14	77	51	46	31	27	18
Alanı yeşil alan açısından yeterli buluyor musunuz?	35	23	35	23	80	54	89	62	44	31	10	7	120	80	22	15	8	5
Alanı yapısal elemanlar açısından yeterli buluyor musunuz?	60	40	54	36	36	24	29	20	62	43	52	37	44	29	67	45	39	26
Alanın şuan ki durumunda rekreasyonel olanakları sizce yeterli midir?	72	48	40	27	38	25	45	32	55	38	43	30	95	63	48	32	7	5

Ayasofya Müzesi

Tablo 3'e göre; uygulamaya katılanlardan %77'si Ayasofya Müzesinin şuan ki durumunu (Şekil 4A) beğenirken, %4'ü beğenmemektedir. Katılımcıların %14'ü Ayasofya müzesinin eski halini (Şekil 4B) beğenirken, %65'i beğenmemektedir. Bu durum Müzenin eski durumunda gecekondularla çevrili olması ile ilişkilendirilmektedir. Çünkü söz konusu yapıların Ayasofya Müzesi'ni çevrelemesi müzeyi kapamakta ve kentsel silüette algılanmamasına neden olmaktadır.

Dönüşüm projesiyle birlikte müzenin etrafındaki kötü yapılaşma yıkılmış ve bu alanlar yeşil alan olarak planlanmıştır. Bu şekilde tarihi müzenin okunaklılığı da arttırılmıştır. Bunun katılımcıların müzenin eski durumuna dönmesini istememelerinin (%83) en büyük nedeni olduğu belirlenmiştir. Ayasofya Müzesi'nin geçmişin izlerini taşıdığı (%71) ve dönüşüm projesiyle birlikte kültüre dayalı dinamikleri harekete geçirdiği (%49) belirlenmiştir. Yapılan proje ile

müzenin tarihi dokusunun algılanabilirliği artmış, yeşil alanların varlığı ile daha çok kullanılabilir duruma gelmiştir. Dönüşüm projesi ile birlikte müzenin kente canlılık kazandırdığı (%56), kentliye hitap ettiği ve kentlinin yaşam kalitesine pozitif etkiler kattığı ortaya konmuştur. Bunun en büyük nedeni müzenin etrafındaki çarpık yapılaşmanın yok edilmesi, yeşil alanların arttırılması ve yeni etkinlik olanaklarının alana kazandırılmasıdır. Özellikle şuan ki yeşil alanlar yeterli (%62) bulunurken, yapısal elemanların kısmen (%43) yeterli olduğu belirlenmiştir. Alanda tarihi bir yapının varlığı yeni donatı elemanlarının yoğun kullanımını engellemektedir. Mevcut yapısal elemanlar ise müzenin geleneksel dokusuna uygun olarak seçilmektedir. Tarihi bir alan olduğu için rekreasyonel etkinlikler belirli bir ölçüde tutulmuş ve yapının işlevine uygun olarak düşünülmüştür. Bu nedenlerle müzenin rekreasyonel açıdan kısmen (%38) yeterli olduğu ortaya çıkmıştır.

Şekil 4. A. Ayasofya Müzesi şimdiki hali, B. Ayasofya Müzesi eski hali (Trabzon Ayasofya Müzesi Gecekondulardan Kurtulacak, 2013)

Zağnos Vadisi

Tablo 3'e göre; uygulamaya katılanlardan %91'i Zağnos Vadisi'nin şuan ki durumunu (Şekil 5A) beğenirken, Zağnos Vadisi'nin eski durumunu (Şekil 5B) beğenen olmamıştır. Bunun nedeni vadinin eski yapısını gecekonduların oluşturması ile ilişkilendirilmektedir. Çünkü söz konusu yapıların vadinin kimliğini olumsuz etkilediği ve vadiye bulunan tarihi surların algısını bozduğu açık olarak görülmektedir. Ayrıca vadinin eski yapısı kentin birçok tarihi izini taşıyan Zağnos bölgesinin kimliğini kötü etkilemektedir. Yapılan kentsel dönüşüm projesi ile birlikte vadi,

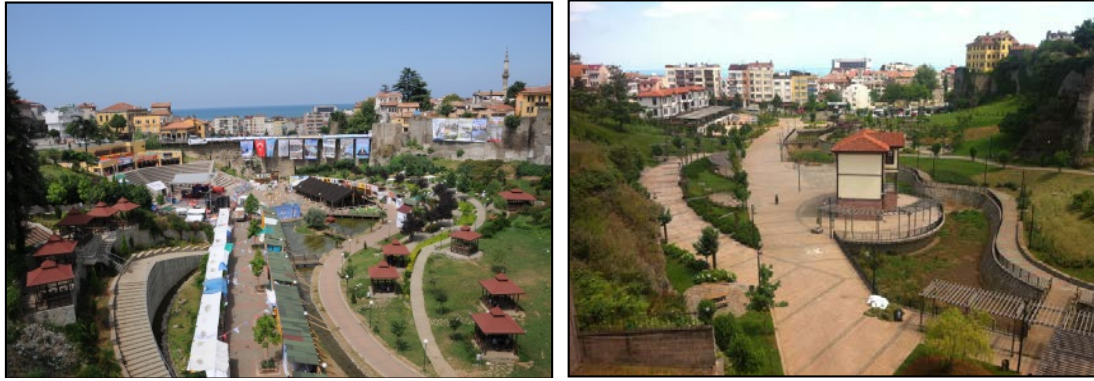
gecekondulardan kurtulmuş ve halkın birçok aktivitesini gerçekleştirebileceği bir alan haline dönüştürülmüştür. Bu da insanların vadinin eski haline dönmesini istememelerini (%93) büyük ölçüde etkilemiştir. Vadinin geçmişin izlerini taşıdığı (%38) ve dönüşüm projesiyle birlikte kültüre dayalı dinamikleri harekete geçirdiği (%51) belirlenmiştir. Çünkü proje ile tarihi Zağnos Bölgesi daha da değer kazanmış ve halkın kullanımına açılmıştır. Surların okunaklılığının artması ise bu ilişkiyi etkileyen önemli etkenlerden olmuştur. Dönüşüm projesiyle birlikte yeni bir kimlik kazanan Zağnos Vadisi'nin, kente canlılık kazandırdığı (%50), kentliye hitap

ettiği (%61) ve kentlinin yaşam kalitesine pozitif etkiler kattığı (%66) ortaya konmuştur. Bunların nedeni ise, dönüşüm projesi ile modern bir doku kazanan vadinin güvenliğinin sağlanarak birçok etkinliğe

olanak sağlayacak imkanlar kazanmasıdır. Vadide günlük kullanımlar dışında özellikle yılın belli aylarında kurulan fuar, sergi, konser gibi etkinlikler kent halkına ekonomik açıdan da katkı sağlamaktadır (Şekil 6).

Şekil 5. A. Zağnos Vadisi şimdiki hali, B. Zağnos Vadisi eski hali (Pazarkapı'da dönüşüm başladı, 2015).

Şekil 6. Zağnos Vadisi'nin kullanım olanaklarına ait örnekler

Dönüşüm ile artan yeşil alanları (%80) yeterli bulurken, yapısal elemanların kısmen (%45) yeterli olduğu belirlenmiştir. Yapılan yeni proje ile Zağnos Vadisi'nde bir çok etkinlik gerçekleştirilmektedir. Özel günlerin organize edilebileceği mimari yapılar, konser gibi etkinliklerin gerçekleştirilebileceği amfi, yeme-içme, piknik alanları ve göletler gibi bir çok rekreasyon imkanı sağlaması sebebiyle vadi rekreasyonel olanaklar bakımından (%95) yeterli bulunmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Çalışma sonucunda katılımcıların, Trabzon kentinde gerçekleştirilen üç dönüşüm projesinden en çok Zağnos Vadisi projesini beğendiği belirlenmiştir. Vadinin daha çok beğenilmesinin nedeni yeşil alanların oldukça fazla olması, yaşam kalitesini arttırması, kent halkına hitap etmesi

ve sahip olduğu olanakların diğer alanlara oranla daha fazla olması gibi etkenlerdir. Söz konusu projelerin eski durumları katılımcılar tarafından beğenilmemiş ve dolayısıyla alanların eski haline dönüşmesi istenmemiştir. Projelerin önceki durumlarının topluma hitap etmemesi, kent kimliğine ve dokusuna aykırı olması ve rekreatif olanaklara imkan sağlamaması gibi bir çok etken bu sonuçların elde edilmesinde etkin rol oynamıştır. Ayasofya müzesi sit alanı olması nedeniyle koruma altındadır. Bu nedenle sonuçlar Ayasofya müzesinin, geçmişin izlerini taşıdığı, tarihi dokuya hitap ettiğini diğer projelere oranla daha fazla göstermektedir.

Dönüşüm projelerinin halka hitap etmesi, yerli/yabancı turistler için cazip alanlar olmaları ve bu alanlarda açılan yeni işletmeler ile sağlanan ekonomik sirkülasyon

sonucunda üç dönüşüm projesinin de ekonomik olarak kente canlılık kazandırdığı ve halka hitap ettiğini görülmektedir. Eski durumları ile estetik, işlevsel ve ekolojik açıdan birçok negatif özelliğe sahip olan bu alanlar, dönüşüm projeleri sonucunda kazandıkları yeni kimlikleri ile kentte fiziksel çöküşü durdurup kentin kültüre dayalı dinamiklerini harekete geçirmiştir.

Trabzon, sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri bakımından ülkemizin önemli kıyı şehirlerindedir. Trabzon'da kentsel dönüşüm; fiziksel mekan dönüşümünün yanı sıra, sosyal gelişim, ekonomik kalkınma, çevre ve doğal dengenin korunup sürdürülebilirliğinin sağlanması gibi bir çok sebeplerle gerçekleşmektedir. Yapılan bu çalışma içerisinde ele alınan kent kimliği ve kentsel dönüşüm ilişkisi, ileride yapılacak olan proje ve rehabilite çalışmalarında bire bir etkili olacaktır. Çalışmada elde edilen veriler doğrultusunda ileride yapılacak kentsel dönüşüm projeleri için belirlenen öneriler aşağıdaki gibidir;

-Kentsel dönüşüm projelerini başlangıçtan sonuna kadar kontrol eden farklı meslek gruplarından oluşan etkin bir kuruluş olmalıdır.

-Yasal çerçevede kentsel dönüşümlerin projeleri ile kanunlar etkinleştirilmelidir.

-Kentsel dönüşüm projeleri her ne hedefle olursa olsun fiziki mekan düzenlenmesi olarak düşünülmemelidir. Düzenleme yapılırken toplumun kültür yapısı, sosyal ve ekonomik durumu göz ardı edilmemelidir.

-Proje kapsamında tasarlanan mekanlar, kentin karakterine ve kimliğine uyumlu olmalıdır.

-Yapılan tasarımların ulaşılabilirliği sağlanmalı, özellikle yayaların alanlara kolay erişilebilirliği hedeflenmelidir.

-Engelsiz tasarım projeleri yapmalı ve engelli vatandaşlar için özel rekreatif mekanlar tasarlanmalıdır.

-Sosyal amaçlı aktivitelerin kullanılabilirliğini arttırmak projelerin temel hedefi olmalıdır.

-Sürdürülebilirlik kavramı proje hedefleri arasında olmalıdır. Bu hedef tasarımların çizgilerinde, malzemelerinde ve yeşil dokularında amacını yansıtmalıdır.

-Kullanılan malzemeler ve bitkisel materyaller kentin dokusuna uyum sağlamalıdır.

-Yumuşak ve sert zemin arasındaki bağlantı, ihtiyaçlar doğrultusunda dengelenmelidir.

-Alınan kararlar şehrin geçmişine ve kültürüne hizmet etmelidir. Yıkıcı değil yapıcı tasarımlar oluşturulmalıdır.

-Eğer var ise tarihi binalar yeniden işlevlendirilmeli, rehabilite edilmeli ve ziyaretçilere açılmalıdır. Korunması gerekli yapılar var ise bu binalar korunmalıdır.

-Yerel halkın, beklentileri, ihtiyaçları ve istekleri belirlenerek, proje tasarım ve uygulama aşamasında değerlendirilmelidir.

-Hızlı kentleşme sonucu oluşan niteliksiz ve sağlıksız alanlar rehabilite edilmeli, kent kimliğine uygun duruma getirilmelidir.

-Projenin amaçları sadece yapısal elemanları yenilemek değil, yeşil alanları arttırmak ve daha nitelikli mekanlar oluşturmak olmalıdır.

-Kentsel alanlarda yapılacak olan projelerin kentlerin tarihi dokusunun özünü koruması, desteklemesi ve geçmişin izlerini hatırlatması sağlanmalıdır.

-Ekonomik kalkınmaya destek olup, istihdam imkanı yaratabilecek kurgular planlanmalıdır.

-Durağan değil yaşayan mekanlar oluşturulmalıdır.

-İklimе, yaşayışlara, gelenek ve göreneklere hitap eden uygulamalar yapılmalıdır.

-Örnek bir çevre yaratmalı ve kent içindeki olumsuz çevresel faktörleri ortadan kaldırmak hedeflenmelidir.

-Terk edilmiş, atıl olan alanlarda yapılacak olan projelerde ilk hedefler arasında, fiziksel çöküşü durdurmak ve yenilemek yer almalıdır.

-Proje, yaşam kalitesini arttırmalı ve kültüre dayalı dinamikleri harekete geçirmelidir.

Kaynaklar

Aksu, Ö. V. (2012). Kent Mobilyaları Tasarımında Özgün Yaklaşımlar. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(6): 373-386.

- <http://yayin.ogm.gov.tr/yaydepo/1469.pdf>
- Birol, G. (2007). Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Otelini Üzerine Bir Değerlendirme. *Arkitekt Dergisi*, 514, 46-54.
<http://w3.balikesir.edu.tr/~birol/kervansaray.pdf>.
- Çakır, H. K., Özenç, A. (2005). Kentsel Dış Mekanlarda Kullanılan Aydınlatma Elemanlarının İrdelenmesi: *Edirne Örneği*. III. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu ve Sergisi, Ankara, Türkiye.
- Ertaş, M. (2011). Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Sosyal Boyutun İncelenmesi, Ankara ve Londra Örnekleri, *Selçuk Teknik Dergisi*, 10(1): 1-18.
<http://sutod.selcuk.edu.tr/sutod/article/viewFile/96/536>.
- Gül, A., Küçük, V. (2001). Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi. *Turkish Journal of Forestry*, 2, 27-48.
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/195601>.
- Gün, M., (2010). Fotoğraflarla Trabzon. <https://sites.google.com/site/trabzonturkey/>.
- Keleş, R. (1993). Kentleşme politikası. Ankara: İmge Kitabevi.
- Lynch, K. (1981). *A Theory of Good City Form*. Cambridge: MIT Press.
- Oktay, H. E., Erdoğan, R., Oktay, F. B. (2016). Akarsular ve Akarsularda Rekreasyon Olanakları. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6(1), 1-11. doi:10.16950/iustd.48892.
- Önem, A. B., Kılınçaslan İ. (2005). Haliç Bölgesinde Çevre Algılama Ve Kentsel Kimlik. *İTÜ dergisi*, 4(1): 115-125.
http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/viewFile/947/873.
- Özalp, D. (2008). Tarihî kent imajının korunmasında kentsel tasarım-Antakya örneği (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Özer, M. N. (1998). Planlı ve tasarlı yaşam alanlarının kent kimliği üzerindeki etkileri, Antalya örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özer, M. N., Ayten, M. A. (2005). Kamusal Odak Olarak Kent Meydanları. *Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi*. 3, 96-103.
http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/66d856ef1a6b02f_ek.pdf.
- Pazarkapı'da dönüşüm başladı. (29 Nisan 2015). *Milliyet Emlak Dergisi*.
<http://www.milliyetemlak.com/haber/pazarkapi-da-donusum-basladi/haber.html?haberID=16503>, (Erişim: 06.10.2016)
- Roberts, P., (2000). The Evolution Definition and Purpose of Urban Regeneration. Roberts P., Sykes, H. (Ed.), *Urban Regeneration a Handbook*, London, Sage Publications.
- Trabzon Ayasofya Müzesi Gecekonduardan Kurtulacak. (2013, 13 Nisan). Etki Haber.
<http://www.etkihaber.com/trabzon-ayasofya-muzesi-gecekonduardan-kurtulacak-207829h.htm>.
- Tatlidil, E. (2009). Kent ve Kentli Kimliği; İzmir Örneği. *Ege Akademik Bakış*, 9(1): 319-336.
https://www.researchgate.net/profile/Erca_n_Tatlidil/publication/227428264_Kent_ve_Kentli_Kimligi_Izmir_Ornegi/links/0dec527922bd5c0cc000000/Kent-ve-Kentli-Kimligi-Izmir-Ornegi.pdf.
- Turok, I. (2004). Urban regeneration what can be done and what should be avoidant. Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu, İstanbul, Türkiye.
- Ulu., A., Karakoç, İ. (2004). Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi. *Planlama Dergisi*, 3, 59-66.
http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/c58e3a306451c9d_ek.pdf.
- Var, E. B. (2015). Kentsel yenileme ve sosyal sürdürülebilirlik: Trabzon Ortahisar örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Yerebasmaz, H. (2006). Gerze kentsel dönüşüm örneğinin incelenmesi üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış Yüksek

- Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, D. (2014). Kent kimliği ve Beşiktaş Balık Pazarı'nın Beşiktaş köy içi kimliğindeki rolü (Yayımlanmamış Lisans Bitirme Ödevi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.